

Summary

Abasov G. The problems of determining the legal guarantees of the rights of local governments and their classification.

The article is devoted the problems of determination normatively legal guarantees of rights for local self-government and their classification. The analysis of research of concept of norm of right and legal activity, legal norms, which realization, order of guard and defence of rights for local self-government, is provided by, is conducted. Determination is given normatively legal guarantees of rights for local self-government, a question is considered about classification normatively legal guarantees, the criteria of classification are mine-out normatively legal guarantees of rights for local self-government. It is suggested to classify normatively legal guarantees of rights for local self-government after the followings criteria: after the subjects of normotvorchesti; from position of legal status; on the method of exposition in normatively legal acts; After the term of action; Depending on character of legal norms.

Key words: norms of right, normatively legal guarantees, normatively legal guarantees of rights for local self-government.

Отримано 27.01.2013

УДК 342.553(477)(045)

О. В. ЧЕРНЕЦЬКА

Олена Василівна Чернецька, кандидат юридичних наук, доцент, проректор з наукової роботи Київського університету права НАН України

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ПРАВОТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Слід констатувати, що сучасний стан правового регулювання муніципальних відносин забезпечується великим масивом нормативно-правових актів, які приймаються органами державної влади в межах своєї компетенції, а також органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Слушно зауважує П. Любченко, що за даних умов вкрай важко, з одного боку, забезпечити системність та внутрішню несуперечливість правового регулювання на всій території країни, а з іншого – врахувати місцеві особливості та інтереси, підтримати місцеву ініціативу і прагнення до самоорганізації¹.

Важливість дослідження теоретичних та практичних проблем конституційних основ правотворчої компетенції представницьких органів місцевого самоврядування зумовлена відсутністю законодавчого закріплення компетенції та однозначного підходу до її реалізації місцевими радами в сфері муніципальної правотворчості.

Системна увага проблемам муніципальної правотворчості приділена в роботах українських вчених, зокрема М. П. Орзіха, П. Любченка, О. В. Батанова, М. О. Петришиної тощо.

Варто також зазначити, що на різних науково-теоретичних та науково-практичних форумах, у виступах та заявах політичних і державних діячів неодноразово піднімаються та обговорюються питання щодо необхідності приведення нормативно-правової бази у сфері місцевого самоврядування у цілісний конституційно-правовий інститут. Однак, попри всього проблема правового регулювання місцевого самоврядування залишається не вирішеною.

Незважаючи на значну кількість робіт з проблем місцевого самоврядування, дослідження конституційних основ саме представницьких органів місцевого самоврядування (далі місцевих рад) є актуальним, оскільки, сучасний стан функціонування системи місцевого самоврядування як підсистеми публічної влади, потребує удосконалення механізму правового регулювання муніципальних відносин, як на загальнодержавному рівні, шляхом прийняття низки нормативно-правових актів, так і на локальному, шляхом нормативно-встановлення та закріплення меж сфери правотворчої діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.

Саме тому, метою статті є дослідження конституційних основ правотворчої компетенції представницьких органів місцевого самоврядування.

Конституційну основу правотворчого та правозастосовного процесу в Україні встановлює припис ст. 8 Конституції України, який вказує на те, що «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй». Тобто, Конституції України притаманне юридичне верховенство в правовій системі, найвища юридична сила у порівнянні з законами та іншими нормативно-правовими актами. Верховенство Конституції України полягає не тільки по відношенню до актів національного законодавства, а й до міжнародних договорів, що передбачено в ст. 9 Конституції України – «укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України». Тобто, фактично частина друга ст. 8 Конституції України встановлює ієрархію юридичних норм правової системи України, в тому числі, норм, які видаються органами та посадовими особами місцевого самоврядування в межах своєї компетенції,

що дозволяє саме у такий спосіб забезпечити узгоджений характер всієї системи юридичних норм. Втім, незважаючи на те, що вищезазначені конституційні приписи щодо юридичної сили норм Конституції України є аксіоматичними положеннями, проблема їх реалізації на сучасному етапі вийшла за межі теоретичної площини. Сучасний правотворчий процес та правозастосовна практика в Україні досить часто відбуваються всупереч конституційним положенням, що в цілому протирічить основам конституціоналізму. Адже, як зазначав Ю. М. Тодика в монографічному дослідженні, «правило про пряму дію конституційних норм необхідно застосовувати незалежно від того, чи роз'яснені і конкретизовані вони підзаконними нормативно-правовими актами. Це є загальновизнаним принципом сучасного конституціоналізму»².

Поряд із цим, на сферу правового регулювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування негативно впливає великий несистематизований масив нормативно-правових актів у цій царині. Адже, правове регулювання інституції місцевого самоврядування здійснюється трьома рівнями нормативного масиву, зокрема конституційними нормами, нормами поточного законодавства та актами локальної правотворчості.

У теперішніх умовах, коли тільки законів, що регулюють місцеве самоврядування, понад 700, не враховуючи підзаконних актів, якість цієї нормативної бази викликає незадоволеність практики³.

Місцеве самоврядування як підсистема публічної влади в Україні здійснюється територіальною громадою через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи у визначених конституційно-правових межах та у відповідних організаційно-правових формах.

На нашу думку, насамперед необхідно звернути увагу на конституційно та законодавчо визначені дефініції місцевого самоврядування. Зокрема, частина перша ст. 140 Конституції України визначає, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільські громади жителів кількох сіл, селища чи міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України⁴. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. розширює поняття наступним чином, а саме, місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України⁵. Отже, конституційне визначення місцевого самоврядування акцентує увагу на праві (можливості) територіальної громади, як первинного суб'єкта вирішувати питання місцевого значення, тоді як визначення на рівні закону визначає додатково і державні гарантії здійснення місцевого самоврядування. Поряд з цим, слід звернути увагу на ст. 3 Європейської хартії місцевого самоврядування, яка на наш погляд, розширює суб'єктно-об'єктний склад місцевого самоврядування як інституції, зокрема «місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого самоврядування»⁶. Отже, аналізуючи конституційне та законодавче визначення місцевого самоврядування в контексті нормативного закріплення Європейської хартії, варто зазначити, що хартія визнає місцеве самоврядування як право не лише територіальної громади, а й органів та розширює предмет місцевого самоврядування, використовуючи більш широкий понятійний апарат. Більше того, сутнісні характеристики європейської моделі місцевого самоврядування відображені саме в Преамбулі Європейської хартії місцевого самоврядування і зводяться до того, що органи місцевого самоврядування є однією із головних підвалин будь-якого демократичного режиму і за умов наділення їх реальними функціями та засобами та ресурсами їх здійснення, забезпечують можливість реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами саме безпосередньо на місцевому рівні.

Конституційно-правові межі здійснення місцевого самоврядування встановлені приписами статей Основного Закону України. Зокрема, частина друга ст. 19 Конституції України зобов'язує органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб діяти лише у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України. Стаття 144 Конституції України встановлює правові форми та засоби реалізації місцевого самоврядування, які виявляються в можливості в межах повноважень, приймати рішення, що є обов'язковими для виконання на відповідній території. Стаття 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює, що «рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень»⁷. Тобто, відповідно до вищезазначеної статті рішення місцевих рад можуть мати як нормативний так і не нормативний характер. У мотивувальній частині Рішення № 7-рп/2009 від 16 квітня 2009 р. (справа про скасування актів місцевого самоврядування) Конституційний Суд України дійшов висновку, що «до нормативних належать акти, які встановлюють, змінюють чи припиняють норми права, мають локальний характер, розраховані на широке коло осіб та застосовуються неодноразово, а ненормативні акти передбачають конкретні приписи, звернені до окремого суб'єкта чи юридичної особи, застосовуються одноразово і після реалізації вичерпують свою дію»⁸. Слід констатувати, що вищезазначені нормативні приписи щодо права місцевих рад видавати нормативно-правові акти виступають юридичними гарантіями діяльності та формою реалізації принципу правової самостійності місцевого самоврядування як підсистеми публічної влади. Гарантування з боку держави принципу правової самостійності місцевого самоврядування зумовлює необхідність та об'єктивність муніципальної правотворчості.

Нормативну основу функціонування представницьких органів місцевого самоврядування (далі – місцевих рад) складають принципи, положення та приписи нормативно-правових актів міжнародного характеру

та національного законодавства. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» однією із основоположних засад функціонування системи місцевого самоврядування є принцип правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених законодавством України. Цей принцип цілком відповідає положенням Європейської хартії місцевого самоврядування, зокрема, ст. 4 якої, встановлює сферу компетенції місцевого самоврядування, а саме «головні повноваження і функції місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом. Органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу. Повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними»⁹, ст. 7 визначає умови здійснення функцій на місцевому рівні, ст. 9 – фінансові ресурси органів місцевого самоврядування та ст. 11 – правовий захист місцевого самоврядування.

В юридичній літературі поряд з терміном нормотворчість застосовується термін правотворчість, яка визначається як особливий вид діяльності уповноважених суб'єктів, спрямований на встановлення, зміну або скасування норм права. У теорії права серед факторів, які зумовлюють мету, зміст та результати правотворчої діяльності виділяють рівень розвитку державно-правових інститутів, правової культури населення, форма устрою, правління та режиму, характер ментальності суспільства, відповідно до чого залежить і ефективність правотворчої діяльності¹⁰.

Сучасний стан законодавчого регулювання правотворчої компетенції місцевих рад є вкрай незадовільним. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» належним чином не врегулює процес правотворчої діяльності представницьких органів місцевого самоврядування. Зокрема, ст. 59 «Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування» зазначеного закону визначає лише види нормативно-правових актів та загальний порядок набуття їх чинності. Поряд із цим, у національному законодавстві України відсутній законодавчий акт, який би встановлював порядок розробки та прийняття нормативно-правових актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Неврегульованість цього питання досить часто ускладнює правотворчу діяльність місцевих рад, що в цілому впливає на неефективність правового регулювання муніципальних відносин. Більше того, проблема відсутності єдиного підходу до правового регулювання техніки створення нормативно-правового акту є характерною не тільки для суб'єктів муніципальної правотворчості, а й для всієї системи правотворчої діяльності держави.

Так, на думку Ю. Бальцїй, локальна нормотворчість дозволяє конкретизувати загальні конституційні і законодавчі положення стосовно окремих територіальних громад із врахуванням місцевих традицій і особливостей та ліквідувати (хоча б частково) численні прогалини в сучасній правовій регламентації питань місцевого значення¹¹.

На думку російського науковця Н. А. Антонової, правотворчість органів місцевого самоврядування може бути визначена як правова діяльність місцевого самоврядування по створенню, зміні чи скасуванню обов'язкових правил поведінки по питаннях, які знаходяться у віданні муніципальних утворень на постійній або тимчасовій основі, відповідно до федерального законодавства, законів суб'єктів федерації та статутів муніципальних утворень¹².

Досить слушною є позиція М. О. Петришиної про те, що муніципально-правові акти як необхідний елемент правової основи місцевого самоврядування й акти локальної саморегуляції, з якими мають співвідноситися управлінські рішення й дії суб'єктів правовідносин у сфері місцевого самоврядування, за багатьма параметрами (обґрунтованість, законність, доцільність, конкретність, ефективність, рівень юридичної техніки) не відповідають встановленим вимогам¹³.

Варто зазначити те, що ст. 140 Конституції України, надаючи конституційного визначення місцевому самоврядуванню як інституції публічної влади, визначає суб'єктно-об'єктний склад муніципально-правових відносин. Зокрема, первинним суб'єктом місцевого самоврядування визнається територіальна громада, яка здійснює владу на місцях як безпосередньо, так і через систему органів місцевого самоврядування, насамперед сільські, селищні, міські ради, які від імені та в інтересах територіальної громади здійснюють функції та повноваження місцевого самоврядування. Зазначена стаття Основного Закону конституційно визначає об'єкт діяльності місцевого самоврядування – «питання місцевого значення». Стаття 25 Закону України «Про місцеве самоврядування» закріплюючи загальну компетенцію міських рад встановлює, що сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією та законами України до їх відання.

На нашу думку, встановлення конституційних меж правотворчої компетенції представницьких органів місцевого самоврядування є необхідною умовою задля чіткої регламентації та здійснення функцій місцевого самоврядування.

Загалом можна погодитися з твердженням Любченка, що в Україні потребують приведення у відповідність до міжнародно-правових стандартів питання інституційно-організаційного, територіального, матеріального-фінансового, кадрового, інформаційного та іншого забезпечення місцевого самоврядування¹⁴.

Варто зауважити, що чинна Конституція України в ст. 144 встановлює, що органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території¹⁵. Водночас, виникає питання чи достатньо конституційного тексту при закріпленні досить важливої сфери діяльності представницьких органів місцевого самоврядування, а саме правотворчої сфери.

Якщо оцінювати положення Конституції України у сфері встановлення меж правотворчої компетенції суб'єктів місцевого самоврядування у порівняльно-правовому аспекті, то, на наш погляд, варто звернутися до світового конституційного досвіду. Зокрема, в Конституціях Італійської республіки, Іспанії, Австрійської республіки, Бельгії¹⁶ та інших у значно більшому обсязі закріплюють компетенції місцевого самоврядування, у тому числі й у частині прийняття нормативно-правових актів локального характеру.

Зважаючи на величезну кількість нормативного масиву, значною мірою, стихійна законотворчість у сфері місцевого самоврядування повинна набути концептуально обґрунтованого характеру на методологічних засадах формування системи законодавства в сфері регулювання влади на місцях задля забезпечення необхідного балансу інтересів територіальних громад. Поряд із цим, постає об'єктивна необхідність приведення правового регулювання місцевого самоврядування як різновиду публічної влади відповідно до європейських стандартів. *По-перше*, враховуючи діяльність Конституційної Асамблеї, при прийнятті Конституції України в новій редакції необхідно на конституційному рівні відійти від державницької моделі місцевого самоврядування із перенесенням акценту на системно-структурну інституцію місцевого самоврядування як різновиду публічної влади, яка є відокремленою від державної. *По-друге*, на нашу думку, наступним напрямом конституційно-правового реформування повинно стати удосконалення правової регламентації компетенції представницьких органів місцевого самоврядування шляхом комплексного закріплення основ та принципів, визначення компетенції у сфері місцевого самоврядування, виходячи із сутності інституції місцевого самоврядування як різновиду публічної влади через забезпечення представництва територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. *По-третє*, вважаємо, що на рівні норм Основного Закону України необхідно визначити межі правотворчої компетенції представницьких органів місцевого самоврядування шляхом встановлення переліку сфер, які можуть регулюватися актами муніципальної правотворчості, що, в свою чергу, забезпечить системність регулювання відносин в межах територіальних громад на всій території України.

¹ Любченко П. Конституційні основи реформування місцевого самоврядування в Україні // Юридичний вісник. – 2011. – № 3. – С. 59.

² Тодика Ю. М. Конституція України: проблеми теорії і практики: Монографія. – Х.: Факт, 2000. – С. 26.

³ Проблеми сучасної конституціоналістики. Вип. 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / М. П. Орзіх, В. М. Шаповал, А. Р. Крусян [та інш.] ; за ред. М. П. Орзіха. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – С. 274.

⁴ Конституція України від 28.06.96 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

⁵ Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

⁶ Європейська хартія місцевого самоврядування // Збірка договорів Ради Європи. Парламентське видавництво. – К., 2000.

⁷ Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

⁸ Рішення Конституційного Суду України № 7-рп від 16 квітня 2009 р. у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування).

⁹ Європейська хартія місцевого самоврядування // Збірка договорів Ради Європи. Парламентське видавництво. – К., 2000.

¹⁰ Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Онщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 355.

¹¹ Бальцій Ю. Конституційно-правові засади локальної нормотворчості // Юридичний вісник. – 2011. – № 3. – С. 46.

¹² Антонова Н. А. Некоторые вопросы определения сферы правотворчества органов местного самоуправления // Вестник Московского университета. – 2009. – № 3. – С. 63.

¹³ Петришина М. О. Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування в Україні : монографія / М. О. Петришина. – Х.: Право, 2011. – С. 3.

¹⁴ Любченко П. Місцеве самоврядування в Україні. Інтерв'ю завідувача відділу правових проблем місцевого самоврядування Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України // Право України. – 2009. – № 12. – С. 91.

¹⁵ Конституція України від 28.06.96 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

¹⁶ Конституции государств Европейского Союза. Под общей редакцией и со вступительной статьей директора Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации Л. А. Окунькова. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1999. – 816 с.

Резюме

Чернецька О. В. Конституційні основи правотворчої компетенції представницьких органів місцевого самоврядування.

Статтю присвячено висвітленню сутності конституційних основ правотворчої компетенції представницьких органів місцевого самоврядування. Автор аналізує конституційні основи правотворчої компетенції представницьких органів місцевого самоврядування (місцевих рад) та роль нормативно-правових актів суб'єктів муніципальної правотворчості при врегулюванні муніципальних відносин. Акцентовано увагу на необхідності удосконалення правового регулювання у сфері встановлення основ та меж правотворчої компетенції на рівні Конституції України.

Ключові слова: правотворча компетенція, представницькі органи, місцеві ради, місцеве самоврядування.

Резюме

Чернецкая Е. В. Конституционные основы правотворческой компетенции представительских органов местного самоуправления.

Статья посвящена освещению сущности конституционных основ правотворческой деятельности представительских органов местного самоуправления. Автор анализирует конституционные основы правотворческой компетенции местных советов и роль нормативно-правовых актов субъектов муниципальной правотворческой деятельности в процессе правового регулирования муниципальных отношений. Акцентируется внимание на необходимости совершенствования правового регулирования в сфере установления оснований и пределов правотворческой компетенции на уровне Конституции Украины.

Ключевые слова: правотворческая компетенция, представительские органы, местные советы, местное самоуправление.

Summary

Chernetska O. Constitutional basics of local self-government representative organs law-making competence.

The article is devoted to covering the essence of constitutional basics of local self-government representative organs law-making competence. The author analyses local councils law-making activity alongside the role of regulatory legal acts of municipal agents in context of municipal relations regulation.

Key words: law-making competence, representative organs, local councils, local self-government.

Отримано 27.03.2013

УДК 342. 4; 342. 5; 342. 9 (477)

I. О. ЗАЙЦЕВА

Ірина Олександрівна Зайцева, здобувач Маріупольського державного університету

**МУНІЦИПАЛЬНЕ СТАТУТНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ:
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

Процес становлення та розбудови сучасної української державності збігся у часі з модернізацією політичної системи, реформуванням системи права та системи законодавства, становленням якісно нових демократичних інститутів публічної влади, формуванням громадянського суспільства, утвердженням нових принципів економічної системи, що базуються на ринкових відносинах та розвитку підприємництва. Це об'єктивно призвело до суттєвих змін у системі національного права України, появи в ній нових галузей як приватного, так і публічного права. Однією з таких нових галузей права є муніципальне право, яке сьогодні перебуває на етапі становлення, що потребує наукового обґрунтування її місця в системі національного права, визначення предмета, системи та джерел, наукової розробки відповідного категоріального апарату.

За всієї складності, суперечливості процесів становлення муніципального права та пошуку предметної спрямованості муніципального правового регулювання¹, очевидним є той факт, що в основі цих процесів знаходяться об'єктивні умови. У кінцевому випадку вони пов'язані з виникненням у пострадянській період нової української державності та нової правової системи.

Бурхливий розвиток законодавства про місцеве самоврядування об'єктивно детермінував внутрішню галузеву диференціацію норм і інститутів муніципального права як галузі права. зокрема важливим елементом його системи поступово стає муніципальне статутне право.

Науковий аналіз муніципального статутного права в системі права, основних тенденцій його становлення, закономірностей функціонування, методів правозастосування, принципів вдосконалення системи його норм, характеристик основних принципів та засад, підходів до предмета правового регулювання даного інституту права – все це визначає не лише систему норм статутного права, а й відображає систему суспільних цінностей (соціальних, ідеологічних, юридичних, культурно-історичних тощо), віддзеркалює життєдіяльність та рівень розвитку системи місцевого самоврядування в Україні.

Питання теорії та практики муніципального статутного права досліджували вітчизняні та зарубіжні правознавці. Суттєвий внесок у становлення науки муніципального права в цілому та концептуальних засад муніципального статутного права зокрема зробили М. О. Баймуратов, Ю. Ю. Бальцій, О. В. Батанов, В. І. Борденюк, І. П. Бутко, В. А. Григор'єв, В. М. Кампо, М. І. Корнієнко, В. В. Кравченко, П. М. Любченко, Н. В. Мішина, М. П. Орзіх, О. С. Орловський, Б. А. Пережняк, В. Ф. Погорілко, Х. В. Приходько, О. В. Прієшкіна, М. О. Пухтинський, О. Ф. Фрицький, Н. О. Чудик та ін.

Аналіз окремих аспектів муніципальної статутної нормотворчості у сучасній зарубіжній науці провадився у працях С. А. Авак'яна, С. В. Арбузова, І. В. Бабічева, Г. В. Барабашева, М. С. Бондаря, Т. М. Бялкіної, В. І. Васильєва, І. В. Видріна, Б. Ц. Жалсанова, А. Р. Єрьоміна, Ю. Д. Казанчева,